

Микола Кравчук,

кандидат юридичних наук, доцент,
доктор права Українського вільного
університету, завідувач кафедри теорії
та історії держави і права юридичного
факультету Тернопільського національного
економічного університету

АРМІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ТА ЇЇ ДОСВІД ДЛЯ СУЧАСНОСТІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Досліджено роль і значущість власної Армії для Української держави за Центральної ради в 1918 р., зокрема в період її «другого правління», і на сучасному етапі державотворення. Висвітлені особливості формування Армії української Центральної Ради на завершальному етапі її діяльності та окреслена важливість цього досвіду для сьогоденної розбудови держави. Визначені основні напрями створення і функціонування Війська Української Народної Республіки в цей період. Проаналізовані й оцінені основні уроки військового будівництва УЦР, його позитивні і негативні сторони. Акцентована увага на організаційно-правових основах формування Армії Української Народної Республіки у вказаний період (законодавча база; правове забезпечення державного будівництва і створення Війська Української Центральної Ради).

Ключові слова: Українська Народна Республіка в період Української Центральної Ради, Українська Армія, Військо Української Народної Республіки, збройні формування Української Центральної Ради, Армія Української Центральної Ради, українське державне будівництво, законодавче регулювання будівництва Армії УЦР, військове законодавство.

Кравчук Н.

Армия Украинской Центральной Рады и ее опыт для современности: историко-правовое исследование

Исследовано роль и значимость собственной Армии для Украинского государства во времена Центральной Рады в 1918 г., в частности в период ее «второго правления», и на современном этапе развития государства. Освещены особенности формирования Армии Украинской Центральной Рады на завершающем этапе ее деятельности и очерчена важность этого опыта для сегодняшнего государственного строительства. Определены основные направления создания и функционирования Войска Украинской Народной Республики в этот период. Проанализированы и оценены основные уроки военного строительства УЦР, его позитивные и негативные стороны. Акцентируется внимание на организационно-правовых основах формирования Армии Украинской Народной Республики в указанный период (законодательная база, правовое обеспечение государственного строительства и создания Войска Украинской Центральной Рады).

Ключевые слова: Украинская Народная Республика в период Украинской Центральной Рады, Украинская Армия, Войско Украинской Народной Республики, вооруженные формирования Украинской Центральной Рады, Армия Украинской Центральной Рады, украинское государственное строительство, законодательное регулирование строительства Армии УЦР, военное законодательство.

Kravchuk M.

Army ukrainian central rada and experience to present: the historical-legal research

The article investigates the role and significance of its own Army for the Ukrainian state during the time of the Central Rada, in 1918, in particular, in the period of its «second government» and at the present stage of state building. It is peculiarities the formation of the army of the Ukrainian Central Rada at the final stage of its activities and outlined the importance of this experience for today's state-building. The basic directions of creation and functioning of Forces of the Ukrainian national Republic in this period are determined.

The author singled out building features its own army at the beginning of the twentieth century and in modern times. It was carried out at the Armies of former states. In the first case army was based on the Russian imperial army in the service of which there were at least four million Ukrainian. In the second - the Soviet army «after the proclamation in 1991 of independence, Ukraine inherited one of the largest groups of troops in Europe, equipped with nuclear weapons and relatively modern examples of conventional weapons and military equipment, which has voluntarily liquidated.

Are analyzed and assessed the main lessons of military construction UCR, its positive and negative sides. The attention is focused on the organizational and legal basis of the formation of the Army of the Ukrainian national Republic in the reference period (legislative base, legal support of state building and creating Army of the Ukrainian

Central Rada). A comparative analysis of military construction Ukrainian Central Rada and Ukraine on the modern stage of revival, the last 25 years, are conducted. It is noted evolution ratio to create own armed forces. In particular, highlighted the idea first President Leonid Kravchuk on the process of building the Army in Ukraine.

Keywords: *Ukrainian national Republic during the Ukrainian Central Rada, the Ukrainian Army, the Army of the Ukrainian national Republic, armed formations of the Ukrainian Central Rada, the Army of the Ukrainian Central Rada, the Ukrainian state-building, legislative regulation of Army UCR building, military legislation.*

Постановка проблеми. Військове будівництво завжди було важливою складовою частиною власного державотворення. Особливо такий підхід став ключовим у сучасному державному житті України, в період, коли сусідня держава розпочала неоголошене посягання на український суверенітет і анексувала Автономну Республіку Крим і частину Луганської та Донецької областей.

З цього приводу І. Сюдюков зазначив: «Здатність давати відсіч агресивній силі була й в осяжному майбутньому залишиться основною запорукою вільного розвитку кожного народу і держави. І дії Путіна якнайкраще доводять це, за всієї безмежної поваги до пацифістських ідей. ...Саме про це свідчить і вся історія України (від киеворуських часів до козаччини і до наших днів, днів Вітчизняної війни за Україну, за визначенням Президента П. Порошенка)» [1].

Фактом підтвердження ролі і значимості армії у суспільному розвитку і державотворенні є пацифістська політика Української Центральної Ради на початку ХХ ст. Пройгнорувавши прагнення мільйонів українців, солдатів Першої світової війни (українських селян та інтелігенції в шинелях) і лідерів-самостійників на чолі з М. Міхновським, створити власну армію, політичний провід УЦР не зміг мобілізувати народ на захист права нації на самовизначення, відродженої національної держави від завойовників і, в першу чергу, від північного сусіда, і це призвело до її втрати. За той політичний прорахунок державників українці пізніше заплатили життям десятків мільйонів своїх кращих синів і дочок [2, с. 39–41]. Жаль, але через сто років трагічний урок повторився, коли сучасна Україна внаслідок ігнорування розбудови власних збройних сил не змогла захистити територіальності, державного і національного суверенітету і тому зазнала та зазнає великих матеріальних, духовних втрат, а найцінніше – тисячі життів своїх громадян і в підсумку – душевного розчарування і смутку мільйонів українців.

Тож бо оцінка значимості і ролі армії в сучасному державотворенні та суспільному житті стала особливо **актуальною**, оскільки тільки боєздатна, сильна, модерна Армія зможе сьогодні зберегти, захистити суверенну, соборну Україну. Нині більшість країн світу занепокоєна розв'язанням і веденням неоголошеної «гібридної війни» проти України північною сусідньою державою. У цьому плані прем'єр-міністр Великої Британії Девід Кемерон під час обговорення рішення про вихід його країни з Європейського Союзу заявив, що «...агресія РФ в Україні – одна з причин зберігати членство в ЄС» [3].

З огляду на інтенсивність і складність перебігу сучасних політичних процесів у світі і державно-правового життя в Україні історичний досвід створення Української держави та формування власної армії за своєю місією і важливістю суттєво зріс.

Щодо ролі власної Армії для реалізації права на самовизначення, то О. Петраш у своєму коментарі зауважив: «Патріотична Армія з найсучаснішою зброєю – на першому місці. Це оптимізує взаємовідношення і з друзями, і з ворогами. Кожен свою особисту справу повинен починати з оцінки – як це допоможе перемогти зловісного, підступного ворога, який ніколи не примириться з існуванням незалежної, Вільної України з правдивою історією» [4].

Саме аналіз архівних матеріалів, інших документів та спеціальних видань вказує, що ті події найбільшою мірою повторюються у нинішньому процесі державотворення, як і на початку ХХ ст. Тому детальна оцінка історичного досвіду державного будівництва і розвитку власних збройних сил має стати дороговказом у захисті національного і державного суверенітету на майбутнє, а загалом - аксіоматичною парадигмою створення власної держави у ХХІ ст. Великий філософ Конфуцій, визначаючи роль історії у розвитку суспільних процесів, проголосив: «Якщо хочеш передбачити майбутнє, вивчай минуле», саме тому нерідко вчені досліджують історичні процеси, намагаючись власне вирішити проблеми сьогодення» [5, с.92].

На думку більшості науковців, досвід державотворення Української Центральної Ради є найбільш цінним для сьогодення. Хоч до певної міри він був негативним, оскільки у той період не зуміли повністю відродити свою державу, проте слід вказати і на позитивні здобутки та досягнення, особливо на завершальному етапі діяльності Центральної Ради [6].

Отже, представлене дослідження базується на нагальній потребі встановлення основних засад захисту Української держави від розвалу й анексії та окреслення напрямків реалізації її права на самовизначення. Саме сьогодні, як і на початку ХХ ст., такі важливі питання постали перед українцями.

З огляду на те, що сутнісною ознакою кожної держави є наявність суверенітету, основною інституцією захисту якого слугують збройні сили, ключовим питанням державотворення в добу Центральної Ради і сьогодні визначено військове будівництво. На це звертав велику увагу на початку ХХ ст. також лідер більшовиків Володимир Ленін, який стверджував, що «...всяка революція лише тоді чого-небудь варта, коли вона вміє захищатися» [7, с. 116], а основну мету своєї діяльності у той час він вбачав у масовому озброєнні народу та невідкладному формуванні робітничої червоної гвардії, в тому числі і в Україні. Більшовицька влада, реалізуючи ці підходи свого лідера, найголовнішим завданням визначила військове будівництво в Україні, забезпечення збройного захисту завоювань соціалістичної революції та встановлення диктатури пролетаріату і тому у протиборстві з національно-демократичним проводом УЦР, яка нехтувала розбудовою своєї армії, отримала перемогу.

Отже, **метою статті** є встановлення особливостей формування, ролі та значущості Армії для Української держави за Центральної Ради в 1918 р., у першу чергу, в період її «другого правління», та окреслення вартості цього досвіду для сьогоденної розбудови держави; визначення основних напрямів створення і функціонування Війська Української Народної Республіки у той період; виокремлення й оцінка основних уроків військового будівництва УЦР, його позитивних і негативних сторін.

Відповідно до вищевказаного, необхідно підкреслити, що обрана тема має незаперечну науково-теоретичну і практичну значимість. Її виняткова **актуальність** обумовлена насамперед важливістю досліджуваної проблеми для вироблення стратегії державотворчих і правотворчих процесів в Україні, формування власної правової політики, напрацювання концептуальних засад військового будівництва як ефективного державотворення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та особливості формування Армії УЦР, Гетьманату, ЗУНР, Директорії та організаційно-правові засади її розвитку певною мірою опрацьовані у наукових розробках В. Вериги, Л. Гарчевої, В. Голубка, В. Задунайського, Л. Зінкевич, М. Кобилецького, О. Копиленка, І. Крип'якевича, О. Кузьмука, В. Кульчицького, М. Литвина, С. Литвина, О. Мироненка, П. Музиченка, В. Петріва, О. Реєнта, А. Рогожина, В. Румянцева, В. Солдатенка, З. Стефаніва, О. Тимощука, Я. Тинченка, Б. Тищика, О. Удовиченка, Л. Шанковського, О. Шевченка, М. Шкільника, Б. Якимовича та ін. Однак, незважаючи на певний вклад вищевказаних вчених у дослідження даної тематики, і нині цей напрямок залишається недостатньо науково розробленим, особливо правові аспекти розбудови Армії України.

Виклад основного матеріалу. Аналіз чотирнадцяти з половиною місяців розбудови Української держави в період Центральної Ради вказує на велику складність цього процесу, особливо з огляду на своєрідність соціально-політичного стану, у першу чергу, наявних обставин, подій і специфіку розвитку військової сфери, на особливість міжнародних відносин України з іншими країнами [8, с. 35].

Важливою особливістю даного етапу українського державотворення було те, що воно відбувалося в часи Першої світової війни. Саме вона стала тим разючим каталізатором, який відновив національно-визвольний дух української народу і спрямував його на розбудову власної держави.

Для впорядкування наукової розвідки автором здійснена власна періодизація процесу державотворення та військового будівництва Української Центральної Ради та проведення її політики у цій сфері, що підвищує ефективність його аналізу й оцінки. Періодизація як важливий інструментарій наукового апарату та засіб дослідження охоплює два етапи, а кожний етап, у свою чергу, – періоди. Перший етап має три періоди: перший період – з 7 березня до 3 липня 1917 р., другий – з 4 липня до 7 листопада 1917 р., третій – з 8 листопада 1917 р. до 11 січня 1918 р. Другий етап охоплює два періоди: перший період – з 12 до 30 січня 1918 р., другий – з 1 лютого до 29 квітня 1918 р. Детальний зміст даної періодизації вказує, що перший період першого етапу розбудови Української армії обмежений датою створення УЦР і завершений 3 липня 1917 р., днем прийняття Постанови Тимчасового уряду про визнання Генерального Секретаріату вищим виконавчим органом в Україні (з поширенням його влади на 9 губерній), створенням генерального комісаріату з військових справ, призначенням начальника Київської військової округи. Другий період першого етапу завершено 7 листопада із прийняттям УЦР III Універсалу. Третій період першого етапу розпочатий подальшою листопадовою українізацією військових частин російської армії, формуванням апарату Генерального секретаріату військових справ (військового міністерства), створенням українського Генерального штабу, Українського фронту на базі Південно-Західного і Румунських фронтів і призначенням його командувача, грудневим призначенням командувача усім українським військом у боротьбі з більшовиками, зміною

генерального секретаря з військових справ і начальника ГШ, схваленням Генеральним Секретаріатом проекту формування української міліційної армії та організації гайдамацьких корпусів як «кадрів інструкторів української міліційної армії». Мала рада у цей період (3 січня) ухвалила закон про створення народного війська (народної міліції), і кінець цього періоду визначено датою 11 січня 1917 р., коли Мала рада ухвалила Четвертий Універсал Української Центральної Ради, проголосивши незалежність УНР. Перший період другого етапу, починаючи з 12 січня цього ж року, охопив процес подальшого формування Збройних сил УЦР і боротьби за власну державу в період більшовицького повстання, бойових дій під Крутами, захисту Києва від більшовицьких армій, зміни уряду і завершився 30 січня 1918 р. передислокацією Уряду УНР до Житомира, перерозподілом обов'язків між членами уряду та підписанням представником УЦР заклику про надання союзницької допомоги німецько-австро-угорськими військами і переформуванням війська УЦР під керівництвом нового військового міністра О. Жуковського, відозвою Ради народних міністрів до народу України про вищевказані події. Другий період другого етапу – нова фаза розбудови Армії УЦР та її правове закріплення («Положення про політичне становище військовослужбовців») в умовах перебування в Україні німецько-австрійських військ, яка завершилася проголошенням П. Скоропадського гетьманом України [9, с. 390–398]. На жаль, все державотворення відбувалося під гаслом соціалістично налаштованого проводу УЦР, що було проголошене В. Винниченком: «Не своїй армії нам, соціал-демократам і всім щирим демократам, треба, а знищення всяких постійних армій» [10, с. 465].

Тут доречно підкреслити, що як у добу Центральної Ради, так і на сучасному етапі, розбудова Армії України здійснювалася під час неоголошених війн. За поясненням голови РНК Росії В. Леніна: «З просування наших військ на захід і на Україну створюються обласні тимчасові радянські уряди, покликані зміцнити ради на місцях. ...Ця обставина має ту хорошу сторону, що позбавляє змоги шовіністів України, Литви, Латвії, Естляндії розглядати рух наших частин як окупацію і створює сприятливу атмосферу для дальшого просування наших військ. Без цієї обставини наші війська були б поставлені в окупованих областях у неможливе становище і населення не зустрічало б їх як визволителів» [11, с. 147]. Аналогічні заяви здійснює президент сусідньої держави після захоплення російськими найманцями та військовими підрозділами цієї країни частини території Луганської і Донецької областей про те, що сучасні військові дії на сході України – це винятково внутрішній український громадянський конфлікт між населенням і владою сформованих ЛНР і ДНР та діючою українською владою.

Ще однією особливістю розбудови власної Армії як на початку ХХ ст., так і в сучасний період, було те, що вона здійснювалася на базі армій колишніх держав. У першому випадку формування відбулося на основі Російської царської армії, на службі якої перебувало щонайменше чотири мільйони українців [12, с. 368]. У другому – Радянської армії: «Після проголошення в 1991 р. незалежності Україна успадкувала одне з найпотужніших угруповань військ у Європі, оснащене ядерною зброєю та відносно сучасними зразками звичайного озброєння та військової техніки. ...Проте це не були ще Збройні сили незалежної держави у повному розумінні цього слова. Україна отримала окремі фрагменти військової організації Радянського Союзу, військові формування чисельністю близько 900 тисяч осіб, 6,5 тисяч танків, 7 тисяч броньових машин, 1,5 тисячі літаків, 350 кораблів, 1272 ядерні бойові головки МБР, 2,5 тисячі одиниць тактичної ядерної зброї» [13]. Вказані дані свідчать про сприятливі умови для створення власної армії, але результати у вищевказаних двох випадках були негативні. Україна у періоди військових загроз залишалася внаслідок своєї пацифістської політики без боєздатних збройних сил.

Отже, у першому і другому періодах першого етапу розбудови Української Народної Республіки здійснювалося ствердження Української держави у формі Української Центральної Ради після обрання її проводу 7 березня 1917 р., а двома днями пізніше була створена Тимчасова військова рада (голова – полк. О. Глинський). Подальшим зміцненням розвитку національної держави та її війська стали регулярні засідання УЦР (9, 10, 13, 15, 30 березня 1917 р.), на яких були ухвалені важливі рішення з організаційних і кадрових питань, відозви до українського народу, статус і склад її комісій, плани проведення маніфестацій, зміст резолюцій, що проголошені на них. Зокрема, на засіданні УЦР 13 березня 1917 р. було прийнято рішення про проведення 19 березня у Києві української маніфестації громадсько-політичних сил, у якій взяло участь близько 100 тис. чоловік, серед них 30 тис. війська київського гарнізону, де під час мітингу було підтримано територіальну автономію України [14, с. 211–214]. У цей же час проходять різні інші заходи громадських організацій, політичних партій (перший кооперативний з'їзд Київщини, з'їзд Товариства українських поступовців зі зміною назви на Союз автономістів-федералістів, засідання президій міських громадських організацій: Ради об'єднаних громадських організацій, Ради військових депутатів, Коаліційної студентської ради та ін.). Але найбільш активний вплив на відродження Української держави

здійснили військовики. Так, 16 березня 1917 р. ними створено Український військовий клуб ім. Гетьмана Полуботка (голова – поручик М. Міхновський), обрано Український військовий організаційний комітет у такому складі: голова – полк. П. Глинський, заступник – полк. П. Волошин, члени – прапорщ. В. Павелко, поруч. М. Міхновський. Метою цих структур була активізація українського військового руху шляхом створення подібних філій по всій Україні, «...негайна організація власної національної армії як могутньої своєї мілітарної сили, без якої не можливо здобути повної волі України» та направлення відозв до вояків-українців із «...закликом об'єднання для боротьби за повну свободу». Особливо важливим для юридичного закріплення української державності став Всеукраїнський національний конгрес, в якому взяло участь 900 делегатів від різних українських політичних, громадських, культурних, професійних організацій. Конгрес закріпив волевиявлення українців; обрав новий склад Центральної Ради із 118 чол., визначив, що «...тільки національно-територіальна автономія України спроможна забезпечити потреби нашого народу і всіх інших народів, що живуть на українській землі», і, таким чином, зміцнив статус і визнання УЦР [14, с. 213, 215–216].

Посилення впливу армії на українське державотворення відбулося у різних формах: під час українського військового свята 18 квітня 1917 р. «перших квіток», підготовленого клубом ім. Гетьмана Полуботка, де вояки етапної команди самочинно себе проголосили Першим українським козачим ім. Гетьмана Б. Хмельницького полком. Іншим напрямком стали організація і проведення трьох всеукраїнських військових з'їздів (*перший* відбувся 5–8 травня 1917 р., було понад 700 делегатів, які репрезентували 1580702 українських вояків, з'їзд рішуче підтримав УЦР, прийняв рішення вимагати у Тимчасового уряду негайного оголошення національної автономії України, запровадив українізацію існуючих військ як спосіб формування Української армії, обрав для керівництва військовими справами Український генеральний військовий комітет (УГВК) з 18 чол., який був кооптований у повному складі до ЦР; *другий* – 18–23 червня 1917 р., 1976 делегатів, пізніше прибули ще 2500, представляв 1 732 442 вояки, доручив УГВК розробити детальний план українізації війська та відродження козацтва, обрав Всеукраїнську раду військових депутатів у складі 132 осіб, добрав 10 членів УГВК, які були кооптовані до ЦР, під тиском з'їзду був проголошений I Універсал УЦР; *третій* – 20 жовтня 1917 р., у складі 3 тис. делегатів, репрезентував три мільйони українських вояків, постановив про вимогу негайного проголошення самостійної української республіки, доручив УГВК узгодити і звести військовиків-українців у окремі українські формування, а всі військові гарнізони на території України українізувати [12, с. 360–361, 363–368; 14, с. 218–219, 222, 240]. М. Грушевський не поділяв поглядів М. Міхновського і на цій основі в їхніх стосунках виникла антипатія. На думку лідера УЦР, радикальні дії самостійників могли спровокувати жорстоку розправу Тимчасового уряду із зародком Української держави. Тому постійне стримування їх діяльності стало одним із напрямків політики Центральної Ради.

Отже, завдяки піднесенню національного військового руху відбулося три військових з'їзди, які забезпечили підтримку УЦР і були головною рушійною силою в прийнятті чотирьох універсалів. Доречно підкреслити, що ухвали військових з'їздів повною мірою не були реалізовані, у першу чергу, в плані розбудови Української армії. Це підтверджено роззброєнням українського полку ім. П. Полуботка [15, с. 90–91], ігноруванням підтримки військово-козацького руху [16, с. 106–110], федералізацією Росії у складі з Україною, що означало відмову від функції військового будівництва і передачу її федерації.

Фактично через невизначеність політики Центральної Ради у військовій сфері військо перетворювалося на ірраціональні формування з властивими їм ознаками – виборністю командного складу, відсутністю статутної регламентації внутрішнього життя, дисципліни, елементарної субординації у відносинах між командним складом і рядовими.

Така військова політика проводилася і в незалежній Україні. За твердженням В. Кириченка, «...наша Армія роками деградувала, розкрадалася і планово скорочувалася. Вона практично не брала участі у бойових діях, за винятком невеликих миротворчих контингентів. ...Тому на ефективність нашої армії розраховувати наївно» [17]. З такою оцінкою стану Збройних Сил України згодні і нинішні урядовці.

Однак основною формою створення Української армії була українізація російської армії, там де служили українці. Так, «...за час існування російської армії, за дозволом начального командування, зукраїнізовано чотири корпуси – 48 піхотних полків з артилерією й технічними частинами. Крім того, повстало багато самочинних формувань, що відокремлювалися від російських частин» [12, с. 369].

У жовтні полковник В. Павленко розпочав у Києві формування двох сердюцьких дивізій. Проте вони відразу ж були розформовані як «контрреволюційні» через побоювання, що їх можуть використати

як засіб впливу на політику Центральної Ради. Така позиція Центральної Ради у військовому будівництві призвела до того, що на початок грудня 1917 р. Центральна Рада не мала у своєму розпорядженні ніякого війська [18, с. 14–15].

Особливо яскраво підтвердили потребу в сильній армії події, які відбулися в Україні у третьому періоді першого етапу, коли більшовицька Росія оголосила ультиматум, а пізніше здійснила агресію і розпочала першу російсько-українську війну. Але у цій складній військово-політичній ситуації боронили Україну лише незначні військові формування «Вільного козацтва», Січових стрільців, Курінь червоних і чорних гайдамаків С. Петлюри, окремі зукраїнізовані полки, зокрема полк ім. К. Гордієнка. З цього приводу З. Стефанів зазначив: «Ті численні українські полки, що недавно ще заявляли про свою відданість Центральній Раді, у критичну хвилину порозбігалися, а то й перейшли на сторону ворога. Тільки українські добровольчі відділи рятували існування української державності, зберігаючи славу і честь української зброї» [19, с. 36].

Аналіз сучасних подій підтвердив, що історія українського державотворення повторюється. При нинішній агресії російських найманців і підрозділів їхньої армії боронити Україну було нікому. Військові структури Збройних сил України виявилися небоєздатними. Лише добровольці і волонтери змогли дати відсіч підступному завойовнику.

Далі підтвердженням неспроможності захистити власну державу в період ЦР було звернення 9 лютого 1918 р. до країн Четвірного союзу, Німеччини й Австро-Угорщини про надання військової допомоги, хоча тодішній військовий міністр О. Жуковський стверджував, що переформовані Збройні сили УЦР здатні захистити суверенітет України.

Отже, перша російська агресія розвіяла міф про можливість успішного будівництва національної держави без власної армії. Так, окремі позитивні заяви керівників української держави у плані розбудови армії були схвальні. Зокрема, В. Винниченко, який був категорично проти створення власної Армії, у своєму звіті УЦР на VIII сесії Центральної Ради зазначив: «Військова справа є опорою нашого матеріального і державного існування, – через те на цю справу звертаємо саму пильну увагу. Військове секретарство працює над формуванням Українського війська, щоб поставити його на Українському фронті. Всі вояки з України, що перебувають тепер по інших краях, стягуються в Україну, з них формуються нові частини» [20, с.19].

На завершальному етапі діяльності УЦР новому керівництву військового міністерства на чолі з О. Жуковським вдалося перейти до системного будівництва Збройних сил, але на перешкоді розвитку власної Армії стало німецьке командування. Та попри все, в період УЦР вдалося закласти основи Української армії і цей процес більш успішно продовжив гетьман П. Скоропадський.

Необхідно підкреслити, що події тих часів у військовій сфері перегукуються із сучасністю. Адже детальний аналіз підтверджує, що жодний з президентів незалежної України не спромігся активно вплинути на розбудову Збройних сил України. І зокрема, перший президент Л. Кравчук лише після російської анексії Криму і агресії на Сході змінив відношення до розбудови власних Збройних сил. Зокрема, з цього приводу він зазначив: «Ми жили з думкою, що Росія й Україна будуть разом. Будуть допомагати один одному, якщо мають проблеми, а війни ніколи не буде. Врешті-решт, ця російсько-українська війна показала справжню суть російської еліти. Вона показала справжні цілі російської політики – знищення України як держави. Це дало і дає нам можливість зробити дуже важливий висновок. Треба будувати могутні сучасні Збройні сили України, які можуть дати відсіч ворогові, жертвуючи навіть найдорожчим, з точки зору матеріального забезпечення сім'ї, родини, України. І ще він підкреслив: «Україна повинна стати членом НАТО. У цій ситуації, коли над нами нависла загроза знищення держави, ми тільки можемо захиститись своїми Збройними силами і з допомогою НАТО. Треба не говорити про вступ до НАТО, а провести найближчим часом всеукраїнський референдум, щоб зрозуміти, як думає український народ. Так як я відчуваю, що народ думає позитивно, десь біля сімдесяти відсотків готові вступити, підтримати вступ до НАТО, – це буде гарантією того, що Україна буде жити, працювати і будувати незалежну державу» [21].

Отже, дана наукова розвідка: по-перше, підтвердила, що пацифістська політика державного провладу України як на початку ХХ ст., так і в роки незалежності, створює велику загрозу існуванню самої держави; по-друге, за своїм духовним станом і національно-патріотичними позиціями українці здебільшого впродовж досліджувальних періодів демонстрували неготовність до жертвового захисту своєї Вітчизни і таким чином демонструють свій пацифізм.

Список використаної літератури

1. Стондюков І. Безбройність як шлях до поразки [Електронний ресурс] / І. Стондюков // День. – 2015. – 10 жовт., – №186. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/blog/istoriya/bezbroynist-yak-shlyah-do-porazky>.
2. Кравчук М. В. Досвід українського державотворення в періоді військового протистояння (історико-правовий аспект) [Електронний ресурс] / М. В. Кравчук // Інновації в юридичній науці та правозастосовчій практиці : зб. матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. конф. [«Актуальна юриспруденція»], (м. Київ, 29 травня 2014 р.) : тези наук. доп. – К., 2014. – С. 29–46. – Режим доступу : http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=882%3A160714-15&catid=97%3A1-0514&Itemid=121&lang=ru.
3. Кемерон Д. Агресія РФ в Україні – одна з причин зберігати членство в ЄС [Електронний ресурс] / Девід Кемерон // День. – 2016. – 28 лют. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/news/280216-agresiya-rf-v-ukrayini-odna-z-prychyn-zberigaty-chlenstvo-v-yes-kameron>.
4. Петраш О. Коментар статті «Безбройність як шлях до поразки» [Електронний ресурс] / Олександр Петраш. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/blog/istoriya/bezbroynist-yak-shlyah-do-porazky>.
5. Кравчук М. Правове регулювання діяльності Збройних Сил України в 1917–1920 рр. / М. Кравчук. – Острог : Нац. ун-т «Острозька акад.». – 2002. – С. 92–99. – (Серія : Право. Острог).
6. Кравчук М. В. Правові основи будівництва Національних Збройних Сил України в 1914–1993 рр. (Орг-я, структура, штати): історико-правове дослідження / М. В. Кравчук. – Івано-Франківськ : Плай ; – Коломия : Вид.-поліграф. т-во «Вік», 1997. – 292 с.
7. Ленін В. І. Повне зібрання творів Т. 37 / В. І. Ленін. – К., 1972. – С. 116.
8. Кравчук М. В. Організаційно-правові засади формування Армії України в період Центральної Ради і Гетьманату: порівняльний-правовий аналіз [Електронний ресурс] / М. В. Кравчук // Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право» Юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» – 2015. – №5. – С. 33–37. – Режим доступу : http://www.pap.in.ua/5_2015/10.pdf.
9. Кравчук М. Етапи військового будівництва в період УЦР: історико-правове дослідження / М. Кравчук // Держава, право і юридична думка у балтиморському регіоні: історія та сучасність : матеріали XXVI Міжнар. іст.-правової конф. (27–29 квіт. 2012 р., м. Одеса) / ред. кол. : С. В. Ківалов (голова), І. Б. Усенко (заступник), Н. М. Крестовська (відп. секр.), В. В. Завальнюк, О. Н. Ярмиш, Л. Г. Матвеева. – Одеса : Вид. Букаев В. В., 2012. – С. 390–398.
10. Полонська-Василенко Н. Історія України : у 2 т. Т. 2. : Від середини XVII ст. до 1923 р. / Н. Полонська-Василенко – К. : Либідь, 1993. – С. 465.
11. Історія України: нове бачення : у 2 т / під ред. В. І. Смолія. – К. : Україна, 1996. – С. 147.
12. Крип'якевич І. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.) / І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів [та ін.] ; упоряд. Б. З. Якимович. – [4-те вид., змін. і допов.]. – Львів : Світ, 1992. – 712 с.
13. Лазоркін В. Збройні Сили України: 1991 – 2011 [Електронний ресурс] / Віталій Лазоркін // Універсум. – 2011. – № 11–12 (217–218). – Режим доступу : <http://www.universum.lviv.ua/journal/2011/6/index.htm/>.
14. Верстюк В. В. Україна від найдавніших часів до сьогодення : хронолог. дов. / В. Верстюк, О. Дзюба, В. Репринцев. – К. : Наук. думка. – 1995. – 687 с.
15. Солдатенко В. Ф. Військовий чинник у боротьбі за політичну владу в Україні в 1917–1918 рр. / В. Ф. Солдатенко, Л. Г. Хало. – К. : ПП Позднішев, 2002. – С. 90–91.
16. Кравчук М. В. Збройні Сили Української Народної Республіки / М. В. Кравчук / Право України. – 1998. – №7. – С. 106–110.
17. Кириченко В. Учимся воевать. Экспресс-курс резервиста [Електронний ресурс] / В. Кириченко. – Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/columns/2014/03/17/158278/>.
18. Кравчук М. Організаційно-правові засади формування Збройних Сил України в 1917–1920 рр. / М. Кравчук // Актуальні проблеми правознавства. – 2002. – Вип. №4. – С. 11–22.
19. Кравчук М. В. Організаційно-правові засади розбудови Української Армії за часів другого правління УЦР [Електронний ресурс] / М. В. Кравчук // Конституційні засади правового життя: світові традиції та національні реалії : зб. матеріалів Юрид. наук.-практ. інтернет-конф. [«Актуальна юриспруденція»], (м. Київ, 28 черв. 2013 р.) : тези наук. доп. – К., 2013. – С. 27–38. – Режим доступу : http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=601%3A270613-19&catid=72%3A1-0613&Itemid=89&lang=ru.
20. Українська Центральна Рада: документи і матеріали : у двох т. Т. 2. – К. : Наук. думка, 1996. – 424 с.
21. Кравчук Л. М. Виступ в телепередачі Шустер-онлайн [Електронний ресурс]. / Л. М. Кравчук – Режим доступу : <http://liveam.tv/shuster-live-12-02-2016.html>.